

Kulatý stůl na téma: „Predátorské časopisy a jejich vliv na hodnocení a odměňování ve vědě a výzkumu“ – Tisková zpráva

Na závěr konference INPROFORUM 2016 proběhl diskuzní kulatý stůl za účasti zvaných řečníků z AV ČR, zástupců Ekonomické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Západočeské univerzity v Plzni a účastníků konference. Přítomni byli také prorektor pro vědu a výzkum Jihočeské univerzity prof. Polívka a předsedkyně její etické komise prof. Šantrůčková. Diskuse cca třiceti účastníků probíhala ve velmi otevřené a přátelské atmosféře celé páteční dopoledne.

Kulatý stůl byl zahájen odbornou přednáškou „Mezi predátory a parazity: hrozby, výzvy a příležitosti ve vědeckém publikování“ dr. Luďka Brože z platformy DeRiVace. Příspěvek prezentoval teoretická východiska problematiky, vývoj a vzestup predátorských nakladatelství v posledních letech, definici pojmu predátor a jejich znaky (např. důraz na platbu předem, problematické složení ediční rady a hlavně falešné recenzní řízení) a praktické příklady. Pojem „predátor“ byl na rozdíl od jiných definic vysvětlen na bázi parazitismu (parazitování časopisů na poctivých vědcích, ale i nepoctivých vědců na systému) a symbiózy (právě mezi nepoctivými autory článků a nakladateli). Na úvodní přednášku navázal dr. Michael Komm, místopředseda Fóra Věda žije, který představil praktický „Manuál pro boj s predátory“. Účinným nástrojem proti predátorským časopisům je bezesporu prevence, kterou může být osvěta mezi vědci i kontrola periodika a jeho dostupnosti například na tzv. „Beallově seznamu“. Významnou úlohu u těchto případů sehrává i funkční etická komise. Dalšími nástroji pro boj s predátory mohou být: nastavení publikačních standardů (např. časopisy doporučené k publikování), nastavení hodnocení výzkumných pracovníků (v kontrastu se současným kafemlejnem), přenastavení podmínek kvalifikačního růstu (kvalitní posuzování uchazečů v habilitačních řízeních), elektronické nástěnky (částečný peer-review před odesláním článku k publikování do časopisu), institucionální kontrola (proces schvalování publikací, který s sebou ale nese otázku akademických svobod vs. dozoru a kontroly) a transparentnost (vs. snaha zamést problém pod koberec).

Z diskuse vyplynulo, že jde o komplexní problém. Změna systému shora prostřednictvím pravidel a doporučení nemusí být dostatečná, ale je nutná. Diskutující se shodli, že nejlepším nástrojem je prevence a je třeba myslet zejména na mladé vědce a doktorandy, kteří jsou predátorskými časopisy nejvíce ohroženi. Problémem posuzování predátorských časopisů je bezesporu i časové hledisko (časopis se postupně stává predátorem, nicméně je stále přítomen v databázích WoS či Scopus).

Současný systém hodnocení vědy a výzkumu (tzv. kafemlejnec) umožňuje kvalitu nahradit kvantitou a publikovat více prací v méně kvalitních časopisech, což s sebou přináší problém nadbytečných publikací. Toto je často spojeno s motivací finančních odměn za publikace, nebo naplnění kritérií kariérního růstu. Z toho plyne, že z hlediska habilitačních kritérií by mělo být mechanické bodové hodnocení publikací pouze pomocným kritériem. Právní pohled pak vyvolává nutnost prokázat úmysl, což je dle zkušeností etické komise problematické.

Vedení Jihočeské univerzity v diskuzi uvedlo, že etická komise připravuje dodatek k etickému kodexu Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích týkající se predátorských časopisů a plagiátorů.

Ačkoli kulatý přinesl u některých témat bouřlivou diskusi, závěr vyzněl smířlivě a pozitivně s ohledem na přípravu nové metodiky 17+. Ta může vnést do oblasti publikační činnosti snížení tlaku na kvantitu (publikační exploze) a pomoci nasměrovat jednotlivá pracoviště ke kvalitě. Důležité je nerezignovat na rozlišení predátorů, neboť opomenutí může v dlouhodobém horizontu vést k snížení mezinárodní akademické prestiže pracovišť a pokřivení etických hodnot nastupující vědecké generace.